

NUMATOMO TEISINIO REGULIAVIMO POVEIKIO VERTINIMO PAŽYMA

Projektų pavadinimai	Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 1, 2, 14, 26, 86, 88, 93, 105, 106, 110 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Projektas) ir lydimieji įstatymų projektai: Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 646, 650 straipsnio pakeitimo ir papildymo 583 ¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – CPK projektas), Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 6, 100 straipsnių pakeitimo ir 7, 8 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projektas (toliau – BVK projektas), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 163, 307, 342 ir 352 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – BPK projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 672 ir 676 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – ANK projektas) (toliau – Įstatymų projektai).
Projektų rengėjai	Lietuvos Respublikos finansų ministerija kartu su Valstybine mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.
Projektų tikslai	<p>Įstatymų projektai parengti, siekiant įgyvendinti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano „Naujos kartos Lietuva“, patvirtinto 2021 m. liepos 28 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu dėl Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo, 6 komponento „Veiksmingas viešasis sektorius ir prielaidos atsitiesti po pandemijos“ reformą „Vienas langelis prievolėms valstybei sumokėti“ (toliau – Reforma).</p> <p>Įstatymų projektų tikslai: (a) efektyvinti prievolių valstybei administravimą, išvengiant funkcijų dubliavimo ir tokiu būdu veiklą organizuojant vieno langelio principu, pavedant jį vykdyti vienam administratoriui – Valstybinei mokesčių inspekcijai (toliau – VMI), suteikiant teisinius įgaliojimus, kad VMI galėtų administruoti šiuo metu decentralizuotai administruojamas pinigines prievoles valstybei: ekonomines sankcijas, baudas už nusikalstamas veikas, teismų priteistas sumas (toliau – nemokestinės prievolės); (b) sudaryti sąlygas skaitmenizuoti ir unifikuoti administravimo procesą.</p>

Siūlomų projektų poveikio įvertinimas (teigiamos ir neigiamos pasekmės)*

Poveikis atitinkamai sričiai	<p>Daug valstybės institucijų, skiriančių nemokestines prievoles (toliau – Institucijos), dalyvauja šių prievolių administravimo procese. Išvengiant funkcijų dubliavimo ir siekiant automatizavimo, <i>VMI taps vienintele nemokestinių prievolių administratore</i>. Visos asmenų vykdomos nemokestinės prievolės bus apskaitomos ir išieškomos kartu su VMI šiuo metu jau administruojamomis mokestinėmis prievolėmis. Informacija apie Institucijų asmenims skiriamas pinigines prievoles VMI pasieks automatizuotai (per integracines informacinių sistemų sąsajas). Bus optimizuotas ir skaitmenizuotas nemokestinių prievolių valstybei administravimo procesas ir atsisakyta popierinių dokumentų, o duomenys apie nemokestines prievoles valstybei ir jų vykdymą bus kaupiami ir sisteminami vienoje vietoje – VMI. Ši informacija bus įtraukta į mokesčių mokėtojo rizikingumo vertinimą ir naudojama, VMI planuojant mokesčių slėpimo prevencijos veiklas, taip pat ji bus teikiama kitoms kontrolės institucijoms jų funkcijoms atlikti.</p> <p>Atitinkamos srities teisiniuose santykiuose dalyvauja šios pagrindinės <i>subjektų grupės</i>: 1) Institucijos; 2) VMI; 3) privatus išieškotojas (antstoliai); 4) skolininkai.</p> <p>1.1. Institucijos</p> <p><i>Kokybinis aspektas</i>: pakeitus teisinį reglamentavimą, bus: (a) užtikrintas efektyvus Institucijų keitimasis informacija apie (ne)sumokėtas nemokestines prievoles, kuris leistų atsisakyti papildomos administracinės naštos, kai nemokestinės prievolės sumokėjimo</p>
-------------------------------------	---

faktą skolininkas turi įrodyti Institucijai, kuri paskyrė šią baudą; (b) leis priimti sprendimus, efektyvinančius valstybės lėšų valdymą, kitų viešųjų paslaugų teikimą ir pan. *Kiekybinis aspektas:* įgyvendinus Reformą, ne mažiau kaip 37 Institucijų paskirtos nemokestinės prievolės bus administruojamos VMI.

1.2. VMI

Funkciniu požiūriu, VMI jau dabar vykdo mokesčių administravimo funkcijas (įskaitant administracinių nusižengimų baudų administravimą) mokestinių prievolių apskaitą, įskaitymą iš permokos, pranešimų bei paslaugų mokesčių mokėtojams teikimą, duomenų prieinamumą per MANO VMI, mokestinių nepriemokų išieškojimą, pripažinimą beviltiška, pasibaigimą ir kitas procedūras, numatytas MAĮ bei kitose įstatymuose, šias mokesčių administravimo funkcijas VMI atlieka efektyviai, taigi galima daryti prielaidą, kad šių VMI funkcijų (apskaitos ir priverstinio išieškojimo) dalyko išplėtimas nemokestinėmis prievolėmis nebus nauja funkcija VMI, todėl neturėtų sukelti neigiamų pasekmių VMI veiklai. Sukurta sistema atlaisvins kitas institucijas nuo administracinio darbo, padarys jį efektyvesnį ir pigesnį, kiek tai susiję su informacijos apie paskirtas ir sumokėtas įmokas teikimu; informacijos apie išieškojimo eigą teikimu.

Pažymėtina, kad: (a) VMI jau dabar administruoja administracinių nusižengimų baudas, tik neišieško iš sąskaitų; (b) siūloma atiduoti VMI administruoti nemokestines prievoles, (nustatyti, kad VMI išieškos iš sąskaitų visas nemokestines prievoles).

Suteikus VMI teisę vykdyti nemokestinių prievolių išieškojimą iš lėšų pritaikius vienodą procesą visoms apskaitomoms prievolėms valstybei, pagreitetų lėšų surinkimas į biudžetą.

1.3. Privatūs išieškotojai (antstoliai)

Reformos įgyvendinimas turės tiesioginės įtakos antstolių veiklai, nes dalį priverstinio išieškojimo veiksmų iš jų perims VMI. Tokiu būdu antstoliai neteks dalies priverstinio išieškojimo funkcijos apimčių ir pajamų (įplaukų). Teisingumo ministerijos skaičiavimais antstolių netektos pajamos kasmet sudarytų nuo 1,3 mln. Eur iki 3 mln. Eur., kas sudaro nuo 10 proc. iki 23 proc. antstolių metinių grynąjų pajamų¹. Priverstinio išieškojimo verslas iš dalies gali prarasti patrauklumą. Taigi, galima situacija, kai gali kilti po Reformos antstoliams išliekančių paslaugų įkainiai²; tačiau net ir tuo atveju, jeigu būtų didinami antstolių įkainiai, abejotina, ar valstybės išlaidų už antstolių paslaugas padidėjimas būtų didelis, nes VMI pati vykdys išieškojimą iš sąskaitų, todėl automatiškai sumažės antstolių paslaugų poreikis išieškojimų valstybės naudai srityje. Papildomai paminėtina, kad antstoliai prognozuoja, kad dėl Reformos bus atleisti 175 antstolių darbuotojai. Tuo tarpu VMI apskaičiavimais po Reformos atitinkamoms funkcijoms vykdyti papildomai reikės tik 20 VMI darbuotojų. Pagal antstolių³ pateiktą informaciją vienam antstolių darbuotojui tenka apie 2,5 tūkst. vykdomųjų bylų, o VMI⁴ išieškojimo padalinio vienas darbuotojas dirba su 4,5 tūkst. skolininkų. Iš šių skirtumų akivaizdu, kad

1 Valstybės kontrolės duomenimis 2018 m. antstoliai gavo 30,5 mln. Eur pajamų ir patyrė 17,7 mln. Eur išlaidų. Vidutinės vieno antstolio grynosios pajamos (antstolio atlyginimas) per mėnesį – 9,2 tūkst. (2020 m. gruodžio 14 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. VAE-14 „Ar užtikrinama, kad antstoliams ir notarams pavestos valstybės funkcijos būtų vykdomos efektyviai“)

2 Lietuvos verslo konfederacija pažymi, kad: „priėmus Įstatymų projektus gali augti antstolių teikiamų paslaugų kainos visuomenei. Antstoliams nebeatliekant didžiosios dalies išieškojimų valstybės naudai (kurie sudaro didžiąją dalį „saugių“ vykdomųjų dokumentų), nukentėtų kitų išieškojimo dokumentų vertė. Antstolių paslaugų kainos priklausys nuo bendro jų vykdomųjų dokumentų portfelio. Išieškojimas valstybės naudai yra sąlyginai pigesnis ir yra teikiamas brangiau, nes kitu atveju kiti išieškojimai, kuomet yra mažesnė galimybė išieškoti skolą, kainuotų reikšmingai daugiau. Kryžminio subsidijavimo modelis, kuomet vieni vykdymo procesų dalyviai de facto subsidijuoja kitus, leidžia išlaikyti antstolių paslaugas prieinamesnes visuomenei. Priėmus Įstatymų projektus, visus „saugius“ vykdomuosius dokumentus vykdytų Mokesčių administratorius (...). Jeigu antstoliams sumažėtų įvykdomų vykdomųjų bylų dalis, antstolių paslaugos privatiems vykdymo proceso dalyviams reikšmingai išbrangtų, o tai mažintų antstolių paslaugų prieinamumą“.

Lietuvos antstolių rūmai pažymi, kad: „šiuo metu, apskaičiavus visų antstolių vykdomųjų bylų ir visų antstolių pajamų santykį, viena antstolio vykdoma byla proceso dalyviams kainuoja 12 EUR. Kaip minėta, ši vienos bylos vidutinė kaina iš esmės gula ant tų vykdomo proceso, kuriame išieškojimas yra įvykdomas, dalyvių pečių. Pagal preliminarinius skaičiavimus, priėmus Projektus siūlomą teisinį reguliavimą, dėl antstoliams ženkliai sumažėsiančios įvykdomųjų vykdomųjų bylų dalies, vienos antstolių vykdomos vykdomosios bylos kaina privatiems asmenims, kurie yra vykdomojo proceso dalyviai įvykdomose bylose, padidėtų iki maždaug 25 EUR. Šis skirtumas guls ant privačių vykdomo proceso šalių“.

³ Lietuvos antstolių rūmai informavo, kad: (a) „antstolių kontorose visoje Lietuvoje, 2023 metų duomenimis, dirba maždaug 750 žmonių (įskaitant antstolius), iš kurių 85 %, t. y. maždaug 638 atlieka funkcijas, susijusias su vykdomųjų bylų vykdymu. (...) 55 proc. antstolių vykdomųjų bylų yra bylos valstybės naudai, tai reiškia, kad antstolių kontorose funkcijas (...)vykdo apie 350 žmonių“; (b) „per metus valstybės naudai antstoliai vykdo vidutiniškai apie 800 000 bylų, iš kurių naujų bylų – daugiau nei 100 000“.

4 VMI nepriemokų administravimo padalinyje dirba 87 žmonės, kurie aptarnauja apie 400 tūkst. skolininkų.

antstolių vykdomas išieškojimo procesas darbaimlesnis ir brangesnis, negu numatomas VMI išieškojimo procesas, įgyvendinus Reformą.

2. Kiekybinis aspektas.

2.1. Lietuvos antstolių rūmai informavo, kad „per metus valstybės naudai antstoliai vykdo vidutiniškai apie 800 000 bylų, iš kurių naujų bylų – daugiau nei 100 000“.

2.2. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija informavo, kad „kiekvienais metais VMI antstoliams pateikia apie 100 000 vykdomųjų dokumentų dėl ANK baudų išieškojimo, iš kurių visiškai įvykdoma tik mažesnioji dalis (apie 30 procentų)“.

2.3. Priverstinio išieškojimo atvejų skaičius ir jo apimtys kasmet kinta⁵, tačiau galima prognozuoti, kad, įgyvendinus Reformą, artimiausiu metu išieškojimo atvejų skaičius ir jo apimtys neturėtų smarkiai keistis. Pasikeis tik perduodamų bylų skaičius antstoliams. Kadangi VMI perduos antstoliams tik perspektyvias bylas, manytina, kad tai mažai paveiks kryžminio subsidijavimo principus.

1.4. Skolininkai

Funkciniu požiūriu, skolininko pareiga tinkamai vykdyti savo nemokestines prievoles išlieka, perspektyvoje keičiasi tik konkretus išieškotojas.

Įgyvendinus Reformą, skolininkai bus geriau ir patogiau informuojami apie jiems skirtas nemokestines prievoles, todėl turėtų sumažėti laiku nesumokėtų prievolių⁶. Bus suteikta galimybė paslaugų gavėjams laiku sužinoti apie taikomas išieškojimo procedūras, skolininkai sutaupys vykdymo išlaidas, kadangi išieškojimo procesą administruos VMI.

VMI vykdomas išieškojimas iš sąskaitų valstybės naudai supaprastins ir pagreitins išieškojimo procesą. Visų prievolių išieškojimo proceso unifikuavimas, vieno išieškotojo – VMI – išieškojimo proceso organizavimas sumažins administracinę naštą skolininkams, atpigins išieškojimo procesą iš sąskaitų, nes VMI vykdomo išieškojimo iš sąskaitų procese nereikės mokėti, kaip dabar, antstoliams už vykdymo išlaidas.

Įgyvendinus Reformą ir viešąsias paslaugas perkėlus į elektroninę erdvę, bus sukurtas *kompleksinis elektroninių paslaugų sprendimas*, skirtas ne ginčo tvarka asmenims paskirtoms nemokestinėms prievolėms administruoti, integruojant kelių institucijų valdomas informacines sistemas. Šiuo Projektu VMI suteiks asmenims, kuriems ne ginčo tvarka bus paskiriama prievolė, galimybes gauti aktualias, su administravimu susijusias elektronines paslaugas.

Finansiniu aspektu, bus palengvinta skolininkų finansinė padėtis, nes nepriemokas VMI išieškos nemokamai, nesukeldama finansinės naštos skolininkui.

Poveikis valstybės finansams

1. Informacinių technologijų sistemos kūrimas, tobulinimas ir palaikymas.

1.1. Reformos įgyvendinimas, VMI ir kitų institucijų informacinių sistemų modifikavimas, sąsajų kūrimas bus finansuojamas Europos Sąjungos fondų ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšomis.

1.2. Vykdam Reformą, numatoma modifikuoti dvi VMI informacines sistemas (MAIS ir MANO VMI), Lietuvos teismų informacinę sistemą (LITEKO), Antstolių informacinę sistemą (AIS), Administracinių nusižengimų registrą (ANR) bei modifikuoti / sukurti institucijų informacinių sistemų sąsajas, kurioms palaikyti, preliminariais VMI

⁵ Pokyčiai priklauso nuo šių aktualių faktorių: (c) kokia yra bendra ekonominė-finansinė situacija pasaulyje eksporto ir importo požiūriu Lietuvai aktualiame pasaulyje dalyse (visų pirma, Europos Sąjungoje) ir Lietuvos Respublikoje (akivaizdu, kad, esant gerai ekonomikos padėčiai, asmenys (verslo subjektai) yra geresnėje finansinėje situacijoje, todėl lengviau ir noriau gali savanoriškai sumokėti ekonomines sankcijas (baudas); (b) kiek asmenų netinkamai vykdo savo pareigas, yra nubaudžiami ir savanoriškai vis tiek nesumoka paskirtų ekonominių sankcijų (baudų), (c) kokio konkretaus dydžio ir apimčių yra šios priverstinai išieškomos sumos; (d) kita.

⁶ Panagrinėjus 2022 m. gegužės–birželio mėn. išsiųstus 23 755 vnt. pranešimus dėl 12 mln. Eur mokesčių nepriemokos, nustatyta, kad per laikotarpį nuo pranešimo pateikimo iki išieškojimo veiksmų inicijavimo 3 002 mokesčių mokėtojai (t. y. 12,6 proc.) 1,9 mln. Eur skolą sumokėjo geranoriškai. Darytina išvada, kad pranešimų siuntimas apie naujai atsiradusias skolas valstybei yra efektyvi. Mažai administravimo kaštų reikalaujanti priemonė leis valstybei greičiau atgauti laiku nesumokėtas sumas, netaikant išieškojimo veiksmų. Visos informacijos apie skolas bei vykdomą išieškojimą kaupimas bei atvaizdavimas mokėtojų vienoje sistemoje padidins mokėtojų informuotumą bei sumažins skundų ir paklausimų teikimą. Taip pat motyvuos mokėtojus laikytis fiskalinės drausmės.

skaičiavimais, reikės apie 100 tūkst. eurų per metus.

1.3. Įgyvendinus Reformą, ilguoju laikotarpiu prognozuojama, kad reikės lėšų informacinių technologijų sprendimams palaikyti.

2. VMI darbo vietų kūrimo ir papildomų etatų poreikis.

Įgyvendinus Reformą, numatomas resursų pertvarkymas bei funkcijų optimizavimas: prognozuojama, kad naujiems procesams organizuoti, prievolėms administruoti, išieškojimui vykdyti, konsultacijoms ir kitoms paslaugoms teikti, atstovauti teismuose ir nemokumo procesuose VMI galimai reikės papildomai apie 20 darbuotojų. Tačiau žmogiškųjų resursų klausimas bus sprendžiamas, perskirstant resursus, sukūrus automatizuotus duomenų mainų procesus bei atitinkamas paslaugas mokėtojams.

3. Institucijos.

Finansų ministerijos apklausoje dalyvavusios institucijos nurodė, kad jų per metus administravimo išlaidos sudaro 248 tūkst. Eur, tai sudaro 0,4 proc. nuo institucijų paskirtų ekonominių sankcijų (baudų). Įgyvendinus Reformą, institucijos šias lėšas sutaupytų. Paminėtina, kad dauguma institucijų informavo, kad neapskaito ir neturi duomenų kiek resursų jiems kainuoja dalyvavimas išieškojimo procese, todėl nėra galimybių tiksliai apskaičiuoti, bet galima prognozuoti, kad realiai bus sutaupyta daug daugiau, negu nurodyta.

4. Privatūs išieškotojai (antstoliai).

Šiuo metu pagal tarpusavio susitarimą, antstoliai atleidžia VMI nuo vykdymo išlaidų. Reforma nereguliuoja šių apmokėjimo santykių, t. y. ir be Reformos gali būti priimtas sprendimas nebeatleisti VMI ar kitų išieškotojų nuo vykdymo išlaidų. Darant prielaidą, kad reforma nebūtų vykdoma, tačiau antstoliai nebeatleistų VMI nuo vykdymo išlaidų, prognozuotina VMI išlaidų suma būtų apie 1,4 mln. eurų, nes vykdymui teikiamos visos AN bylos. Įvertinus grąžintas neįvykdytas bylas faktinės neatgautinos išlaidos sudarytų apie 600 tūkst. Eur⁷, o 800 tūkst. Eur. patirtų išlaidų būtų grąžinta įvykdytose bylose. (apskaičiuota pagal 2021 m. faktiškai vykdymui pateiktų sprendimų skaičių bei sumas) Kadangi įvykdžius reformą VMI teiktų antstoliams vykdyti tik perspektyvias bylas, reforma sudarytų prielaidas ženkliai sumažinti galimas vykdymo išlaidas, kurios ateityje būtų išiešotos iš skolininko ir grąžintos valstybei (kiekvienais metais vykdymo išlaidų suma priklausytų nuo skolininkų mokumo: 2021 metų duomenimis perspektyvių bylų buvo 11,4 tūkst., tada antstoliams mokėtinos vykdymo išlaidos, pritaikius antstolių pastabose nurodytą 25 eurų apskaičiuotą vykdomosios bylos vykdymo savikainą, būtų 285 tūkst. eurų, 2022 metų duomenimis perspektyvių bylų buvo 2,2 tūkst., atitinkamai vykdymo išlaidos sudarytų apie 60 tūkst. eurų).

Poveikis administracinei naštai

1. Poveikis piliečių ir kitų asmenų administracinei naštai.

1.1. Išieškojimas.

Funkciniu požiūriu, nėra esminio skirtumo, kuri institucija išieško nemokestines prievoles iš asmenų. Taigi, įgyvendinus Reformą, skolininkų požiūriu esminis poveikis skolininkams bus teigiamas, nes sėkmingo VMI išieškojimo iš sąskaitų atveju skolininkas nepatirs finansinių sąnaudų. Pažymėtina, kad Lietuvos valstybės kontrolės duomenimis⁸ kasmet proceso šalys sumoka antstoliams už vykdomųjų dokumentų vykdymą apie 30 mln.

⁷ Teisingumo ministerijos skaičiavimais, vadovaujantis statistine informacija apie vykdomuosius dokumentus, kurie buvo vykdomi 5 metus – apie 700 tūkst. Eur.

⁸ 2020 m. gruodžio 14 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. VAE-14 „Ar užtikrinama, kad antstoliams ir notarams pavestos valstybės funkcijos būtų vykdomos efektyviai“

Eur. Tuo pačiu poveikis asmenų administracinei naštai nenumatomas (su toliau nurodytais patikslinimais).

1.2. Skundų teikimas, skundų nagrinėjimo vieta ir terminai.

Preliminariai vertinant, (a) asmenų teikiamas skundų kiekis neturėtų smarkiai keistis (tai priklausys nuo VMI veiklos), tačiau (b) keisis geografinė skundų nagrinėjimo vieta (skundai dėl VMI sprendimų turės būti nagrinėjami apygardų teismuose, o ne, kaip dabar, apylinkių teismuose, kuriuose nagrinėjami skundai dėl antstolių sprendimų); (c) gali pailgėti skundų nagrinėjimo laikotarpiai, nes apygardų teismuose bylų nagrinėjimas trunka ilgiau.

2. Poveikis valstybės (jos institucijų) administracinei naštai.

2.1. Principinis požiūris.

VMI vykdomos funkcijos (prievolių apskaita, informavimas, pranešimų teikimas, priverstinis išieškojimas, kita), kaip tokios, nesikeičia, tačiau dėl naujai apskaitomų ir administruojamų prievolių keisis (prasiplys) šios VMI vykdomos funkcijos dalykas ir jo konkrečios apimtys⁹. Tam, kad VMI galėtų tinkamai įgyvendinti naujų apimčių darbus, bus reikalingas papildomas finansavimas¹⁰.

2.2. Skundų nagrinėjimas; konsultacijos.

Įvykdžius Reformą, numatomas papildomas VMI administracinės naštos padidėjimas dėl to, kad asmenys skųs VMI sprendimus¹¹. Preziumuojant, kad VMI privalo dirbti kokybiškai, atsižvelgiant į baudų už administracinius nusižengimus administravimo patirtį, galima manyti, kad skundų padidėjimas teismuose nebus didelis¹². Padidės VMI administracinė našta, teikiant konsultacijas.

2.3. Teismų darbo krūvio persiskirstymas¹³.

Įgyvendinus Reformą, bendras teismams tenkantis darbo krūvis išliks panašus kaip dabar, tačiau persiskirstys tarp skirtingų teismų (šiuo metu skundai dėl antstolių sprendimų pagal CPK nagrinėjami apylinkių teismuose, o skundai dėl VMI sprendimų – apygardų teismuose).

2.4. Institucijų darbo krūvio persiskirstymas.

Įgyvendinus Reformą, institucijoms sumažės administracinio darbo arba jis taps efektyvesnis ir pigesnis, nes VMI perims mažiausiai 37 institucijų nemokestinių prievolių administravimą.

3. Poveikis savivaldybių, jų institucijų administracinei naštai.

Savivaldybės ir jų įstaigos nedalyvauja Reformos įgyvendinimo teisiniuose santykiuose¹⁴; poveikis savivaldybėms ir jų institucijoms nenumatomas.

⁹ Žr.: šios Pažymos skilties „Poveikis atitinkamai sričiai“ 1.1 ir 2.1 papunkčių nuostatas.

¹⁰ Žr.: šios Pažymos skilties „Poveikis valstybės finansams“ nuostatas.

¹¹ Lietuvos antstolių rūmai pažymi, kad: „vykdymo procesas yra imlus skundams. Vykdomo procesas yra prievartinis procesas, kas reiškia, kad jame faktiškai nėra situacijų, kai visos proceso šalys būtų patenkintos. Arba skolininkas yra nepatenkintas, kad iš jo priverstinai išieškomos lėšos ir (ar) turtas, arba kreditorius nepatenkintas, kad lėšos ir (ar) turtas išieškomas per lėtai. Arba ir tai, ir tai. Tokia vykdymo proceso šalių santykių dinamika lemia, kad vykdymo procesui vadovaujančio asmens (šiuo metu – antstolio, pagal Projektus siūlomą reguliavimą – VMI) sprendimai yra nuolatinėje itin kruopščioje proceso šalių kontrolėje ir paprastai yra naudojamosi menkiausia galimybe skųsti tokio asmens veiksmus. Šių skundų nagrinėjamas yra laikui imlus procesas“.

¹² Skundai dėl VMI vykdomų išieškojimo veiksmų iš lėšų yra pakankamai reti, taip pat yra ir ikiteisminio nagrinėjimo galimybė, kai skundai / prašymai pateikiami viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir nagrinėjami VMI, taip pat Administracinių ginčų komisijoje. Nuo AN baudų administravimo starto (2015 m.), administracinių bylų, kuriose skundžiami VMI veiksmai, skaičius buvo nedaug padidėjęs, bet nuo 2020 m. sumažėjo ir yra mažesnis nei iki e. baudos. E. baudos projektas buvo įgyvendintas be papildomų žmogiškųjų resursų VMI. VMI vidutiniškai priima virš 200 tūkst. sprendimų išieškojimo srityje (iš jų apie 100 tūkst. dėl AN baudų išieškojimo ir virš 100 tūkst. dėl išieškojimo iš sąskaitų) per metus. Administraciniuose teismuose skundų per metus gauname iki 100, tai sudaro vos 0,05 proc. nuo priamų VMI sprendimų (išskirti, dėl kokių konkrečiai veiksmų yra teikiami skundai, nėra galimybės). VMI išieškojimo veiksmų administracinių bylų statistika (kai apskundžiami VMI darbuotojų veiksmai / neveikimas) rodo, kad nuo 2015 m. (dėl AN baudų) teismuose atstovaujamų bylų skaičius nelabai padidėjo, o po kelių metų vėl sumažėjo: 2013 m. teismuose administracinėse bylose buvo priimti 73 sprendimai, 2014 m. – 60 sprendimų, 2015 m. – 78 sprendimai, 2016 m. – 97 sprendimai, 2017 m. – 96 sprendimai, 2018 m. – 99 sprendimai, 2019 m. – 96 sprendimai, 2020 m. – 53 sprendimai, 2021 m. – 70 sprendimų, 2022 m. – 66 sprendimai.

Tikėtina, kad, perėmus administracinių baudų, VDL išieškojimą iš sąskaitų bei ekonominių sankcijų ir baudžiamųjų bylų administravimą, VMI prie FM skundžiamų sprendimų skaičius gali nežymiai padidėti, tačiau papildomų teisininkų atstovavimui šiose bylose nereiks.

¹³ Lietuvos antstolių rūmai pažymi, kad: „antstolių procesinės veiklos priežiūrą vykdo apylinkių, t. y. bendrosios kompetencijos teismai, kuriems yra patikima nagrinėti skundus dėl antstolių veiksmų. Tuo tarpu VMI veiklos priežiūrą atlieka apygardų administraciniai teismai ir skundai dėl VMI veiksmų vykdymo procese bus teikiami būtent apygardų administraciniais teismams“.

Kita svarbi informacija

1. Reformos poreikio ir tikslingumo įvertinimas (skirtingais aspektais).

Reformos įgyvendinimas iš tikrųjų pareikalaus, palyginti su esama situacija, tam tikrų papildomų sąnaudų (finansinių; žmoniškųjų), tačiau reformų poreikis yra (turi būti) vertinamas ne vien materialiomis sąnaudomis, nes bus: (a) *sukurtas skaitmenizuotas ir unifikuotas* nemokestinių prievolių administravimo *procesas* (įgyvendinus Reformą, didžioji dalis asmenų prievolių valstybei bus žinomos valstybei; jos bus vienoje informacinėje sistemoje ir bus administruojamos iš esmės vienodai (su tam tikra skirtingų mokestinių prievolių prigimties sąlygota specifika); asmenų skolas valstybei administruos viena valstybinė institucija (VMI); tokiu būdu ir valstybės priverstinio išieškojimo kompetencijos bus sutelktos vienoje institucijoje); (b) *skolininkas bus skatinamas savanoriškai sumokėti nemokestines prievoles* valstybei, nes dėl naujų administruojamų prievolių asmenims bus sukurtos / modifikuotos VMI teikiamos paslaugos (pranešimai, priminimai apie skolą, galimybė susimokėti, įskaityti iš mokesčių permokos, grąžinti permokėtas sumas); (c) VMI vykdomo išieškojimo iš sąskaitų atveju *bus palengvinta skolininkų finansinė padėtis*, nes asmenims nebereikės mokėti už antstolių paslaugas; (d) pagerės ne tik įmokų administravimo efektyvumas, bet ir *mažesnė nemokestinių prievolių dalis liks nesumokėta, tai leis papildyti valstybės biudžetą* ir didinti laiku nesumokėtų įmokų išieškojimo efektyvumą; (e) kita.

2. Asmenų lygiateisiškumo principas.

Įgyvendinus Reformą, asmenų lygybės principas nebus pažeistas, nes: (a) asmenų lygybę užtikrina tai, kad tos pačios rūšies procedūras (priverstinį išieškojimą) vykdys ta pati institucija (VMI) ir iš esmės tomis pačiomis sąlygomis ir tvarka; (b) tiek mokestinės nepriemokos, tiek ir nemokestinės prievolės yra (turi būti) išieškomos į valstybės biudžetą; (c) Įstatymų projektuose yra nustatyti objektyvūs kriterijai, kaip yra (turi būti) vykdomi priverstinio išieškojimo veiksmai (funkcija); šiuo aspektu nėra išskiriamos ar kuriuo nors kitu būdu diskriminuojamos asmenų grupės ar konkretūs asmenys; (d) VMI atstovauja Lietuvos valstybę ir jau dabar vykdo visų mokestinių nepriemokų išieškojimo veiksmus, o tokia VMI veikla nėra laikoma šališkumu¹⁴, o tuo pačiu – ir asmenų teisių ir teisėtų interesų netinkama apsauga; (e) prireikus, atitinkami VMI veiksmai (sprendimai) yra (gali būti) skundžiami kompetentingoms institucijoms (teismams); šiuos skundus nagrinėja nešališkos, kompetentingos institucijos, tokiu būdu užtikrinant asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

3. Derinimas su visuomene.

Įstatymų projektai derinti su visuomene (institucijomis; asocijuotomis struktūromis). Dauguma institucijų (asocijuotų struktūrų) išvadų nepateikė arba informavo, kad pastabų ir pasiūlymų neturi. Į daugumą pateiktų pastabų ir pasiūlymų atsižvelgta; neatsižvelgta į tas pastabas ir pasiūlymus, kurie prieštarauja pačiai Reformos esmei (pvz., suinteresuotoji institucija – Lietuvos antstolių rūmai: (a) įžvelgia vien neigiamas Reformos pasekmes, akcentuodama papildomas valstybės sąnaudas, kritikuodama VMI paskaičiavimus dėl etatų poreikio ir padidėjančios VMI administravimo funkcijos konkrečių apimčių bei darbų sudėtingumo; (b) siūlo įvertinti alternatyvą, kad „visos prievolės valstybei būtų administruojamos antstolių“, kas prieštarauja Reformos esmei ir tikslams); neatsižvelgimo priežastys ir argumentacija pateikiama šioje Pažymoje ir Aiškinamajame rašte.

4. Išvados:

(a) atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos priimtus įsipareigojimus ir Reformos įgyvendinimo tikslus ir siektinus rezultatus, Reformą daryti tikslinga (būtina); (b) įgyvendinus Reformą, numatomos ir

¹⁴ Žr.: šios Pažymos skilties „Poveikis atitinkamai sričiai“ nuostatas.

¹⁵ Lietuvos verslo konfederacija pažymi, kad, „sutampant vykdymo proceso vadovui ir išieškotojui, išieškotojas nebūtų suinteresuotas tinkama skolininko teisių apsauga.

Lietuvos antstolių rūmai pažymi, kad: (a) „šiuo metu vienas iš būdų, kaip vykdymo procese yra užtikrinamas lygiateisiškumo principo įgyvendinimas, yra antstolio, kaip nepriklausomo ir nešališko asmens, dalyvavimas šiame procese (vadovavimas procesui). CPK 633 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad išieškotojas ir skolininkas laikomi vykdymo proceso šalimis, o 2 dalyje – kad asmenys, kuriems vykdymo veiksmai sukelia arba gali sukelti teises pasekmes, laikomi suinteresuotais asmenimis vykdymo procese. Pagal šias įstatymo normas antstolis vykdomo procese negali būti nei šalis, nei suinteresuotas asmuo“; (b) „jei būtų priimtas Projektas siūlomas teisinis reguliavimas, būtų sukurta situacija, kai itin dideliame skaičiuje vykdomųjų bylų procesui vadovautų ne nešališkas asmuo (antstolis), o tiesiogiai ir akivaizdžiai vykdomųjų bylų baigtimi suinteresuotas asmuo – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI). Kadangi pagal Projektą siūlomą reguliavimą VMI vadovautų vykdymo procesui tais atvejais, kai išieškojimas būtų vykdomas valstybės naudai, tai reikštų, kad VMI, būdama valstybės institucija (t.y. valstybės atstovu) vadovautų vykdymo procesui, kuriame valstybė, atstovaujama VMI, yra išieškotojas. Akivaizdu, kad tokiu atveju, kai išieškotojas ir vykdymo procesui vadovaujantis asmuo sutampa, negalėtų būti net kalbos apie tinkamą skolininko teisių užtikrinimą, nes išieškotojas nėra suinteresuotas tinkama skolininko teisių apsauga. Dėl šių priežasčių siūlomi Projektai galimai neatitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinoje įtvirtinto teisinio reguliavimo, ypač kalbant apie lygiateisiškumo principo užtikrinimą“.

tam tikros neigiamos pasekmės, taip pat papildomos finansinės sąnaudos; (c) Reformos įgyvendinimo numatomi teigiami rezultatai (centralizacija ir skaitmenizacija; kompetencijų sutelkimas; paprastesnės procedūros; finansinės naštos sumažėjimas skolininkams; elektroninės paslaugos skolininkams; kita) daug svarbesni nei numatomos neigiamos pasekmės (priverstinio išieškojimo funkcijos apimčių sumažėjimas antstoliams; papildomų valstybės biudžeto lėšų poreikis), todėl, Įstatymų projektų rengėjų nuomone, Reformą daryti tikslinga (būtina); (d) Įstatymų projektų priėmimo alternatyva (nepriimti šių Įstatymų projektų) nepriimtina, nes tokiu atveju bus neįvykdyti Lietuvos Respublikos įsipareigojimai, taip pat nebus nepasiekti Įstatymų projektų tikslai, siektini rezultatai ir neišspręstos problemos; (e) siekiant įvertinti Reformos įgyvendinimo rezultatus bei teisinio reglamentavimo ir praktinio taikymo problematiką, perspektyvoje bus atliktas *ex-post* poveikio vertinimas, kurį atliks Finansų ministerija kartu su VMI.

Informacija apie asmenį ir instituciją, atsakingą už poveikio vertinimą

Vardas ir pavardė	Egidijus Vizgirda; Irina Gavrilova
Pareigos	Patarėjai
Institucija (padalinys)	Finansų ministerijos Mokesčių politikos departamento Mokesčių ir maitų administravimo skyrius; Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Nepriemokų administravimo departamentas
Telefono numeris ir elektroninio pašto adresas	Tel. (8-5) 239 02 28 El. p. egidijus.vizgirda@finmin.lt Tel. (8-5) 268 78 03 El. p. irina.gavrilova@vmi.lt